

Inkludering på høyt nivå

Folkehøgskoler – også for personer med utviklings- hemning

Tekst:

Jarle Eknes

Foto:

**Mikkel Hegna
Eknes**

Ved flere av landets folkehøgskoler har man tilbud til personer med utviklingshemning. Jæren folkehøgskole er en av dem. Fem av de rundt 90 elevene har utviklingshemning. Disse går på Bu- og fritidslinjen, og får tilbud som er spesielt tilrettelagt for deres behov. I tillegg har de fag sammen med de andre elevene, og deltar i kor, samlinger og sosiale aktiviteter på lik linje med de andre. Vi tilbrakte tre flotte dager på Jæren folkehøgskole, og var vitne til livsglede, samhold og inkludering til etterfølgelse.

Elever og lærere ved Bu- og fritidslinjen. Fra venstre Marianne Nordnes, Julie Nguyen, Marte Vaagland, Julia Asheim, Terje Løvbrekke, Christian Sandmæl Olsen og Silje Langseth.

5 elever med utviklingshemning går på skolen, forteller Silje Langseth og Marianne Nordås. Begge er lærere ved Bu- og fritidslinjen. Linjen er ett-årig og gir god anledning til å forberede seg på å flytte inn i egen leilighet eller bolig. Året på folkehøgskolen bidrar til at elevene blir mer selvstendige. De blir godt ivaretatt, samtidig som de får prøvd ut ting de aldri har fått anledning til å prøve ut tidligere. Sammen med de andre elevene bor de på internat, og deltar i alt det som skolen kan tilby. Noen har eget rom, andre deler rom med en annen elev. Elevene med utviklingshemning deler ikke rom med elever fra de andre linjene, men bor på samme «gang» som dem, fordelt på 2 internat, slik at de ikke skiller seg ut som en egen gruppe.

Alle elevene må være over 18 år. I år er elevene på denne linjen mellom 20 og 23 og skolen har erfart at det ikke spiller noen rolle om elevene ved Bu- og fritid er noe eldre enn de andre elevene. Det er mest ønskelig at de har gjennomført videregående skole. Elevene kommer fra ulike deler av landet. Noen har foreldre er opptatt av at barna deres skal gå på en skole som ligger i nærheten av der de selv bor, mens andre synes det er en fordel at de får prøve seg med å bo langt unna foreldrehjemmet.

Jæren folkehøgskole ble etablert i 1899, og har i løpet av den tiden hatt forskjellig profil og tilbud. Bu- og fritidslinjen er litt eldre enn HVPU-reformen. Den ble startet som et samarbeidsprosjekt med

Klepp kommune i forbindelse med reformen tidlig på 80-tallet. Kommunen visste ikke helt hvordan de skulle forholde seg til at utviklingshemmede skulle flytte ut av institusjoner og få egen bolig i kommunene. Folkehøgskolen påtok seg å bidra i overgangen fra institusjon til bolig i kommunen. Siden har tilbudet blitt videreutviklet og omfatter nå personer fra hele landet.

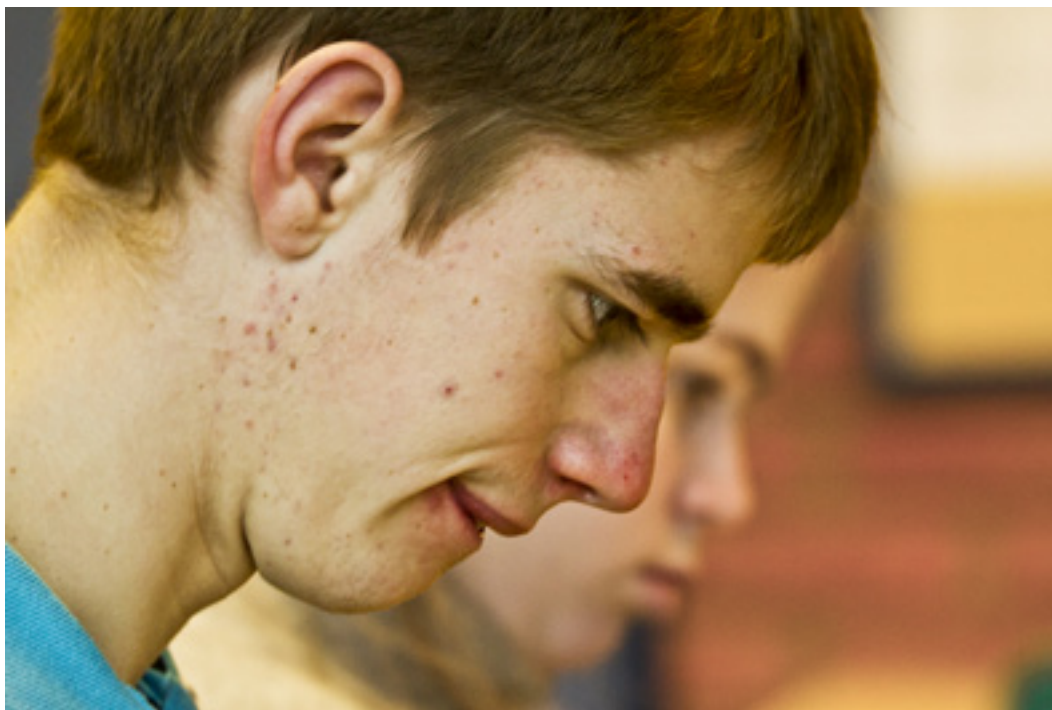
Tilbudet passer for veldig mange med utviklingshemning, men enkelte har sluttet underveis i skoleåret. Dette har gjerne handlet om at de har hatt litt andre forventninger enn det som er blitt innfridd. I likhet med andre vil de da kunne bli frustrerte og ønsker seg noe annet. Hjemlengselen kan også ta overhånd. Det har også skjedd at sykdomsproblematikken hos elevene har blitt for omfattende for skolen. Men stort sett er de veldig motiverte og blir hele skoleåret.

Mange uttrykker at de gjerne skulle ha vært et år til om det hadde vært mulig. Foreldre gir tilbakemelding om stor sorgprosess når året er over, og de må reiser fra alle de nye vennene de har fått. Året ved Jæren folkehøgskole er en unik mulighet for dem til å oppleve fellesskap med personer uten funksjonshemninger.

Det er et rikt spenn i væremåte og funksjon blant elevene på Bu- og fritidslinjen. Noen har et godt språk, andre har mindre språk. Men enkelte krav stilles. Elevene må ha en viss evne til mestring av personlig hygiene, kunne kle seg selv og forholde seg til tid og avtaler. De må også ha en viss evne og interesse for å forholde seg sosialt til andre, ettersom de kommer veldig tett innpå andre mennesker. Men man prøver å tilrettelegge for individuelle behov for eksempel dersom noen trenger hjelp til å passe tiden, men de kan ikke ta i mot hvem som helst. De skal tross alt

Julia og Julie.

Christian.

bo på internat og klare seg selv på ettermiddagstid. Assistenten er der gjerne på ettermiddagen, men da må hun følge en eller to elever til valgfag, kor eller det de har behov for.

De må altså være litt selvstendige når de kommer, men utvikler seg i løpet av året til å bli *enda* mer selvstendig og moden. I likhet med de andre elevene.

Det viktigste, fremhever Silje Langseth og Marianne Nordås, er likevel motivasjonen; at elevene virkelig ønsker å gå der. De må ønske å ha opplevelser sammen med andre, og akseptere at de søker seg til en linje som er tilrettelagt. I motsetning til elever ved de andre linjene må de gjennom intervju før de eventuelt blir tatt opp ved skolen. Noen ganger søker elever seg dit som har en lettere utviklingshemning,

men som ikke identifiserer seg med utviklingshemmede. De kan risikere å ikke finne seg til rette på denne linjen.

Elevene på de andre linjene både kjenner til og merker annerledesheten hos disse elevene, men de blir kjent med dem, og det å være annerledes her blir ikke det samme som det man ofte tenker som annerledes ellers i samfunnet. De forholder seg til dem i mange ulike situasjoner, og veldig mange elever fremhever det å ha blitt godt kjent med personer med utviklingshemning som noe av det berikende og gode de har fått med seg gjennom et år på folkehøgskolen, forteller de engasjerte lærerne.

Det legges ikke skjul overfor de andre elevene på at elevene ved denne linjen har spesielle behov. Det er et åpent og godt

samarbeid med de andre elevene uten utviklingshemning, de stiller opp for dem som har utviklingshemning, ivaretar dem og tar dem med på aktiviteter på lik linje med andre. Dette er nok fordi de fra dag 1 er integrert og tatt med i fellesskapet. Mange av elevene som begynner på de forskjellige linjene ved folkehøgskolen vet ikke på forhånd at skolen også har elever med utviklingshemning. Men lærerne har aldri opplevd at noen har reagert negativt på dette. Tvert i mot.

Alle lærerne ved skolen er involvert i elevene med utviklingshemning, i og med at de deltar i alle skolens aktiviteter. De velger blant annet valgfag fra de andre linjene, og deltar dermed i undervisning og aktiviteter på lik linje med dem som ikke har utviklingshemning. For de fleste er dette en stor og positiv forskjell fra de

videregående skolene de kommer fra, hvor de i større grad har mottatt opplæring i spesielt tilrettelagt undervisning. At dette er en karakter- og eksamensfri skole gjør det nok også lettere å gjennomføre her.

Linjetimene ved BU- og fritid har de 5 elevene for seg selv. Det innebærer 3 timer på mandag, 6 på onsdag, 3 på torsdag og 2 på fredag. Resten er valgfag, foredrag, temasamlinger, kor og alt det som ellers skjer sammen med de andre elevene. Det hender at noen ønsker å slippe å være til stede på lange foredrag også videre, men det er sjelden. Selv når det foregår på engelsk, som de gjerne ikke forstår så godt, ønsker de å delta i fellesskapet med de andre.

Hvert år søker ca 20-25 elever til linjen. I stor grad er det førstemann-til-mølla-prinsippet. De første som de tror kan være

Det er ikke bare fag som står i fokus på en folkehøgskole.

Foto: Helene Naustdal Begsholm

aktuelle innkalles til intervju, og så blir de fortløpende tatt opp ved skolen. De andre linjene har opptak fra februar, men ved Bu- og fritid tas elever opp hele skoleåret. Det er mulig å være veldig tidlig ute, og det lønner seg, ettersom linjen er så populær. Noen søker år etter år. En av dem som går her nå har søkt i tre år før hun kom inn. Under intervjuene er det også viktig for skolen å gi et realistisk inntrykk av hva de kan tilby, og hva elevene kan forvente seg. Ettersom det er kun 5 elever ved linjen, er det veldig sårbart hvis en elev slutter. Slutter de tidlig i skoleåret kan de være heldig å få en fra ventelisten til å ta i mot plassen. I år skjedde akkurat det. Men det er absolutt best å komme inn tidlig på skoleåret. Etter hvert blir de så sammen-sveiset at det blir vanskelig å få ordentlig innpass for nye personer.

Linjetimene som er spesielle for Bu- og fritid innebærer at de lærer å vaske klær, sortere klær, sette på oppvaskmaskin, lage mat, vaske leiligheten og så videre. De trener også på å ta offentlig transport, gå på kino, bowle og bruke nærmiljøet. Videre legges det vekt på kommunikasjon, samhandling med andre, følelser, hygiene og andre ting som er viktige for å klare seg alene og i samspill med folk rundt dem. De holder også på med drama og musikk, og griper fatt i det ungdommen ved Bu- og fritid til en hver tid er opptatt av. Et år var det bare gutter som gikk der, og da var aktivitetene preget av det. Med gocart og paintball og andre litt tøffe aktiviteter. I år er det to gutter og tre jenter, og dette er en god blanding. Gruppen i år er veldig glad i å gå på turer i skog og mark. I fjor var det mere shopping. Det varierer hva de synes

Christian og Terje poserer villig for fotografen Mikkel Hegna Eknes.

er spennende å gjøre.

Om interessene spriker i gruppen, tilpasser man seg dette. Ettersom det alltid er to lærere, deler de gjerne gruppen opp slik at man finner på forskjellige ting å holde på med.

Noen ønsker å bo på enerom, andre er veldig opptatt av å bo sammen med en annen. Og noen ganger starter man med å bo sammen, for så å finne ut at det

Elevene ved folkehøgskolen på tur i det vakre jærlandskapet. Foto: Petter Elstein Knutsen.

kanskje er mer hensiktsmessig å ha rom alene likevel. Jenter og gutter bor ikke på samme rom, men deler samme gang og fellesrom.

Utfordringer oppstår selvfølgelig, blant annet knyttet til forelskelser. Særlig er det problematisk når elever fra Bu- og fritidslinjen forelsker seg i elever fra de andre

linjene. Lærerne prøver å være veldig tydelig på at de ikke kan bli kjærester med de andre elevene. Det kan være litt vanskelig å forstå og akseptere for personen med utviklingshemning. Og det kan være vanskelig for de andre elevene å avvise dem som har utviklingshemning, for de vil ikke såre dem. Det har blitt mange samtaler om det å ha kjæreste. Når de får vite at de mest sannsynlig ikke blir kjæreste med den tøffeste på surfelinjen, er det enkelte som helst vi slutte. For det var det de kom hit for å oppleve. Det blir noen tårer og kamper innimellom.

Andre typer utfordringer oppstår også. Mange av elevene ved denne linjen har sine særheter som kan skape noen spesielle situasjoner. Da tar de opp konkrete situasjoner og prøver å hjelpe dem til å leve med de andre ungdommene på en god måte. Medelevene har også en god oppdragende effekt. Når en medelev tar opp at de spiller for høy musikk gir det gjerne en annen effekt enn om lærerne sier det samme.

På ettermiddagen er det alltid til stede en tilsynslærer som har ansvar for alle elevene ved skolen, i tillegg til at elevene ved Bu- og fritid ofte har tilgang til sin egen assistent.

Foreldre pleier å rapportere om at barna deres har utviklet seg mye på et år, og vokst som menneske. Det er egentlig akkurat det samme som foreldre til de som ikke har utviklingshemning rapporterer om for sine barn.

De fem elevene er Christian, Terje, Julia, Julie og Marte. De sprudler av entusiasme når de forteller om livet på folkehøgskolen. Blant valgfagene mange av

dem har tatt er maling på lerret, teateropplevelse, interiørdesign og trening. De fremhever maten som fantastisk, og store plansjer med overskrift «Sunn mat» og «Usunn mat» på veggen i klasserommet viser at skolen tar kostholdet på alvor. Her blir man godt forberedt på å klare seg godt når de etter hvert flytter til egne leiligheter. En ekstra grunn til at Christian og Julia stortrives er at de har blitt kjærester.

De neste to dagene er det familiehelg for de 90 elevene på folkehøgskolen. Det betyr at foreldre og søsken kommer på besøk og

blir invitert til fest og opplevelser. Elevene viser frem det de driver med; bilder de har malt, filmer de har laget, sketsjer de medvirker i, sanger de har øvd på og så videre. I musikkvideoene, billedkavalkadene, sketsjene, koret og ukulelebandet er Christian, Terje, Julia og Marte til stede med den største selvfølgelighet. De er en del av det hele. Og får anerkjennelse for den de er og det de gjør fra medelever og lærere.

Synd jeg ikke er ung lenger. Her skulle jeg likt å tilbringe et år av mitt liv. ●●●

Folkehøgskoler i Norge

Det er i dag 78 folkehøgskoler i Norge. 30 av dem er basert på kristent livssyn, resten er frilynte skoler. Sistnevnte legger vekt på toleranse, menneskeverd og likeverd og der hvert menneske vinner respekt for ulik livspraktisering, politisk oppfatning eller kulturbakgrunn, uten å forfekte religiøse synspunkter. Ordet *frilynt* viser til forståelse og aksept for at menneskene er ulike, uten å vedkjenne seg et system som det sanne og riktige. Folkehøgskolene ble etablert på grunnlag av en pedagogisk filosofi utviklet av den danske pedagogen og teologen Nikolai Frederik Severin Grundtvig. Grundtvig mente at læring ikke først og fremst skulle bestå av pugging og terping av teorier som hadde lite med elevenes hverdag å gjøre. Læring skulle utvikles gjennom det levende ord i samtale mellom elev og lærer, og i forelesninger der elevenes hverdagsliv stod i fokus.

Eleven skulle tilegne seg kunnskaper og ferdigheter som de hadde nytte av i sitt daglige liv. Grundtvig var også opptatt av at skole og utdanning måtte bli en rett for alle unge, uavhengig av foreldrenes status. Den første folkehøgskolen ble etablert i Danmark i 1844. I Norge ble den første folkehøgskolen etablert i 1864. Alle folkehøgskolene er eksamensfrie, og i de fleste tilfeller bor man på internat. Et år koster kr. 77 500 i gjennomsnitt. Undervisningen er gratis. Det man betaler for er rom og mat, materiell og studieturer. 36 320,- av dette kan dekkes gjennom stipend fra Lånekassen.

Kilder: www.folkehogskole.no
http://no.wikipedia.org/wiki/Folkeh%C3%B8gskoler_i_Norge